ਸਮਦਰਸ਼ੀ

ਸਾਲ 36 ਅੰਕ 176 : ਜੁਲਾਈ-ਅਕਤੂਬਰ, 2021

ਆਪਣੇ ਵੱਲੋਂ /

ਇਸ ਵਾਰ ਦਾ ਕਵੀ / ਤ੍ਰੈਲੋਚਨ ਲੋਚੀ

ਕਵਿਤਾਵਾਂ

ਗੁਰਭਜਨ ਗਿੱਲ

ਸਤਨਾਮ ਮਾਣਕ

ਸਵਾਮੀ ਅੰਤਰ ਨੀਰਵ

ਸਿਮਰਨ ਅਕਸ

ਡਾ. ਕੁਲਵੀਰ ਗੋਜਰਾ	: ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਦੁੱਗਲ ਦਾ ਕਾਵਿ-ਸੰਸਾਰ
ਡਾ. ਰੰਜੂ ਬਾਲਾ	: ਅੰਤਰ-ਧਰਮ ਸੰਵਾਦ : ਸਿੱਧ ਗੋਸਟਿ
ਡਾ. ਪਰਮਜੀਤ ਕੌਰ ਸਿੱਧੂ	: ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਧੀਰ ਦੀ ਨਾਵਲੀ ਚੇਤਨਾ ('ਉਹ ਦਿਨ' ਅਤੇ 'ਯਾਦਗਾਰ' ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ)
ਦਰਸ਼ਨ ਜੋਗਾ	: ਤਪੀ ਮਿੱਟੀ
ਇਕਬਾਲ ਸੋਮੀਆਂ	: ਡਾ. ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਆਲੋਚਨਾ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਵਿਚ ਯੋਗਦਾਨ
ਦੀਪ ਨਿਰਮੋਹੀ	: ਮਨਜੀਤ ਪਾਲ ਕੌਰ-ਕਾਵਿ : ਅਨਿਸਚਤਤਾ, ਅਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਅਤੇ ਅਧੂਰੇਪਣ ਦਾ ਤਿਕੋਣ
ਡਾ. ਤਰਨਜੀਤ ਕੌਰ	: ਮਜ਼ਲੂਮਾਂ ਦੇ ਹੱਕਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ : ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਸੁਜਾਨ ਸਿੰਘ
ਗੁਰਮੀਤ ਆਰਿਫ਼	: ਸੜ੍ਹੀ ਰੱਸੀ ਦਾ ਵਲ੍ਹ

Self attested
Ranju bala

ਸੰਪਾਦਕੀ ਦਫ਼ਤਰ ਦਾ ਪਤਾ
ਪੰਜਾਬੀ ਅਕਾਦਮੀ, ਦਿੱਲੀ
ਡੀ. ਡੀ. ਏ. ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਸੈਂਟਰ, ਸਦਰ ਥਾਣਾ ਰੋਡ, ਪਹਾੜ ਗੰਜ, ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ-110055
ਫ਼ੋਨ : 011-23616243, 23616265, 23615979

Punjabi Academy, Delhi
DDA Community Centre,
Sadar Thana Road, Paharganj, New Delhi-110055

E-mail : samdarshi.punjabi@gmail.com
Visit our Website at : http://www.punjabiacademydelhi.com

ISSN : 2581-3986

© ਸਾਰੇ ਹੱਕ ਰਾਖਵੇਂ ਹਨ

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਲੇਖਕ, ਅਨੁਵਾਦਕ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਅਕਾਦਮੀ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਰਚਨਾਵਾਂ ਦੀ ਰੀਤੀ-ਨੀਤੀ ਜਾਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬੀ ਅਕਾਦਮੀ, ਸੰਪਾਦਕੀ ਮੰਡਲ ਜਾਂ ਸੰਪਾਦਕ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ।

ਮੁੱਲ	:	25 ਰੁਪਏ
ਸਾਲਾਨਾ ਚੰਦਾ	:	150 ਰੁਪਏ
ਇੰਗਲੈਂਡ ਤੇ ਯੂਰਪ	:	30 ਪੌਂਡ
ਅਮਰੀਕਾ, ਕੈਨੇਡਾ, ਮਿਡਲ ਈਸਟ ਤੇ ਹੋਰ ਦੇਸ਼	:	60 ਡਾਲਰ

ਚੰਦਾ "ਸਕੱਤਰ, ਪੰਜਾਬੀ ਅਕਾਦਮੀ" ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਭੇਜੋ।
Send the Subscription in the name of "Secretary, Punjabi Academy".

ਟਾਈਟਲ
ਮਨਿੰਦਰ ਸਿੰਘ

ਲੇਜ਼ਰ ਟਾਈਪ ਸੈਟਿੰਗ
ਸੁਖਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ

Samdarshi :
Bi-monthly journal of Punjabi Literature published by Punjabi Academy, Delhi, Motia Khan, Paharganj, New Delhi - 110055, India

ਸਮਦਰਸ਼ੀ :
ਪੰਜਾਬੀ ਅਕਾਦਮੀ, ਦਿੱਲੀ, ਮੋਤੀਆ ਖ਼ਾਨ, ਪਹਾੜ ਗੰਜ, ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ-55 ਭਾਰਤ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਦੋ-ਮਾਸਿਕ ਰਸਾਲਾ।

Self attested
Rajni bala

ISSN : 2349-1876 (Print) / ISSN : 2454-1826 (Online)

Double Blind Peer-reviewed Referreed Research Journal

INTERNATIONAL JOURNAL OF INNOVATIVE SOCIAL SCIENCE & HUMANITIES RESEARCH

Volume-V, Issue-II, April-June, 2018 (SPECIAL ISSUE)

Journal has been approved and notified by UGC Serial No. 48941 / PIF 5.46

SPECIAL ISSUE

मीडिया, साहित्य और राष्ट्रवाद

MEDIA, LITERATURE AND NATIONALISM

EDITOR

Dr. Harish Arora
PGDAV College (Eve.)
(University of Delhi)
Nehru Nagar, New Delhi-110065

Self attested
Raj Bala

ਤਤਕਰਾ

1. ਡਿਜੀਟਲ ਮੀਡੀਆ ਨੈਟਵਰਕ 2
2. ਮੀਡਿਆ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਭਿਆਚਾਰ 7
3. ਬਾਜ਼ਾਰਵਾਦੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਵਿਚ ਮੀਡੀਆ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ 11
4. ਪੰਜਾਬੀ ਪੱਤਰਕਾਰੀ-ਇੱਕ ਸਰਵੇਖਣ 15
5. ਭਾਰਤੀ ਸਾਹਿਤ ਅਤੇ ਮੀਡੀਆ 19
6. ਵਿਸ਼ਵੀਕਰਨ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਰੂਪਾਂਤਰਣ : ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ 23
7. ਵਿਗਿਆਪਨਾਂ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਨਾਰੀ ਬਿੰਬ: ਇਕ ਨਜ਼ਰੀਆ 27
8. ਡਾ. ਰਵੇਲ ਸਿੰਘ ਦੁਆਰਾ ਰਚਿਤ ਮੀਡੀਆ: ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਸਾਮਰਾਜਵਾਦ ਪੁਸਤਕ ਦੀ ਆਲੋਚਨਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ 32
9. ਮੀਡੀਆ: ਪੰਜਾਬੀ ਸਮਾਜ ਅਤੇ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ 36
10. ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਭਿਆਚਾਰ 42
11. ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ, ਸਾਹਿਤ ਅਤੇ ਮੀਡੀਆ : ਅੰਤਰ-ਸੰਵਾਦ 45

ਬਾਜ਼ਾਰਵਾਦੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਵਿਚ ਮੀਡੀਆ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ

ਡਾ. ਰੰਜੂ ਬਾਲਾ

ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਦੇ ਇਸ ਯੁੱਗ ਵਿਚ ਮੀਡੀਆ ਮਨੁੱਖੀ ਕਾਰ-ਵਿਹਾਰ ਨੂੰ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਇਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਸਾਧਨ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ। 'ਹੁਣ ਮੀਡੀਆ ਸਿਰਫ਼ ਸੰਚਾਰ ਦਾ ਇਕ ਮਾਧਿਅਮ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਸਗੋਂ ਸੱਤਾ ਅਤੇ ਨਵ-ਪੂੰਜੀਵਾਦ ਦਾ ਇਕ ਬਹੁਤ ਤਾਕਤਵਰ ਹਥਿਆਰ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਮਾਧਿਅਮ ਪੂੰਜੀਵਾਦ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੇ ਖਪਤਕਾਰੀ ਵਰਗ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮੁਤਾਬਕ ਢਾਲ ਰਿਹਾ ਹੈ।'[1] ਅਜੋਕੇ ਦੌਰ ਵਿਚ ਮੀ-ਡੀਆ ਸਾਡੀ ਸੋਚ ਅਤੇ ਸਾਡੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਦਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਮੀਡੀਆ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਤੋਂ ਦੂਰ ਬਾਜ਼ਾਰਵਾਦ ਦੇ ਪੱਖ 'ਚ ਖੜਾ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ।'ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੀਡੀਏ ਤੋਂ ਭਾਵ ਸੂਚਨਾ ਤੇ ਸੰਚਾਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜੀਆਂ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ ਉੱਪਰ ਸੂਚਨਾ ਤੇ ਹੋਰ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਬਿੰਬਾਂ ਤੇ ਧੁਨੀਬਿੰਬਾਂ ਰਾਹੀਂ ਪੈਦਾ ਤੇ ਪ੍ਰਸਾਰਿਤ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਤਿਹਾਸਕ ਪੱਖੋਂ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰੀਏ ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਆਰੰਭ ਪ੍ਰਿੰਟਿੰਗ ਪ੍ਰੈਸ ਦੀ ਖੋਜ ਨਾਲ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸ਼ੁਰੂ-ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਧਾਰਮਿਕ ਸਾਹਿਤ, ਚਿਕਿਤਸਾ, ਕਾਨੂੰਨ ਤੇ ਸਾਹਿਤ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸਮੱਗਰੀ, ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਉੱਨੀਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿਚ ਉਦਯੋਗਿਕ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਨੇ ਪੁਸਤਕਾਂ, ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਤੇ ਮੈਗ਼ਜ਼ੀਨ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਇਸ ਉਦਯੋਗ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵਿਚ ਹੋਰ ਵਾਧਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਪਰ ਜਿਸ ਮੀਡੀਆ ਉਦਯੋਗ ਦਾ ਵਿਸਫੋਟ ਅੱਜ ਦਿਸਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਵੀਹਵੀਂ ਸਦੀ ਦੀ ਦੇਣ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਿਨੇਮਾ, ਰੇਡੀਓ, ਟੀ.ਵੀ., ਕੰਪਿਊਟਰ, ਮੋਬਾਇਲ ਤੇ ਇਹਨਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸਿਰਜਿਤ ਪਾਠਾਂ ਦੀ ਮੁੱਖ ਭੂਮਿਕਾ ਹੈ।'[2]

ਸਮਕਾਲੀ ਮੀਡੀਆ ਦਾ ਮੁੱਖ ਮਕਸਦ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮੁਨਾਫ਼ਾ ਕਮਾਉਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਾਅ-ਪੇਚ ਖੇਡਣ ਲਈ ਵੀ ਤਿਆਰ ਬਰ ਤਿਆਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਦੀ ਸਰਵ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਤਾਕਤ ਹੈ- ਮਾਰਕਿਟ ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਬਾਰ-ਬਾਰ 'ਨਵੇਂ ਤੋਂ ਨਵਾਂ' 'ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਬੇਹਤਰ', 'ਸਿਰਫ਼ ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ' ਵਾਲਾ ਮਾਡਲ ਉਪਲੱਬਧ ਕਰਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਅਜੋਕਾ ਮੀਡੀਆ ਆਪਣੇ ਉਪਭੋਗੀ ਨੂੰ ਇਕ ਉਤਪਾਦ ਵਜੋਂ ਤਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਮੁਨਾਫ਼ੇ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਜਗਤ ਨੂੰ ਵੇਚ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਪਭੋਗ ਨਿਰਮਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਵਸਤੂ ਨਿਰਮਾਣ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਜ਼ਰੂਰਤ- ਮੰਗ ਨਿਰਮਾਣ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਲਈ ਉਹ ਦੋ ਤੱਤਾਂ 'ਕਿਸ ਦੇ ਲਈ' ਤੇ 'ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ' ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ। 'ਕਿਸਦੇ ਲਈ' ਦੇ ਅੰਤਰਗਤ ਉਸ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਰਗ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਲਈ ਵਸਤੂ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ 'ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ' ਵਿਚ ਮਾਧਿਅਮ ਦੀ ਚੋਣ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਸਦੇ ਦੁਆਰਾ ਉਹ ਜਲਦੀ ਹੀ ਉਸ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਰਗ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਸਕੇ। ਵੈਸੇ ਤਾਂ ਬਾਜ਼ਾਰ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਬਿੰਦੂ ਇਕ ਹੀ ਵਰਗ ਹੈ, ਉਹ ਹੈ ਮੱਧ ਵਰਗ, ਜੋ ਨਿਮਨ ਹੋਣ ਤੋਂ ਨਫ਼ਰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉੱਚਾ ਹੋ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦਾ। ਪਰ ਇਸ ਮੱਧ ਵਰਗ ਵਿਚ ਵੀ ਹਰੇਕ ਵਸਤੂ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਰਗ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਵਿਚ ਲੈਂਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ :-

ਆਫ਼ਟਰ ਸ਼ੇਵਿੰਗ ਕਰੀਮ- ਮਰਦੋਂ ਕੇ ਲੀਏ-ਮਰਦੋਂ ਵਾਲੀ ਬਾਤ।
Iodex- ਜੋੜੋਂ ਮੇਂ ਆਰਾਮ-ਦਾਦੀ ਮਾਂ ਕਾ ਕਾਮ ਆਸਾਨ।
ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਮਸਾਲਾ-ਅਬ ਗ੍ਰਹਿਣੀ ਕਾ ਕਾਮ, ਚੁਟਕੀਓ ਮੇਂ ਆਸਾਨ।

ਬਾਜ਼ਾਰ ਦੇ ਕੋਲ ਹਰ ਵਰਗ ਦੇ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਸਤੂ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਬਾਜ਼ਾਰ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈ ਕੇ ਸਾਡੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਸੰਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਬਾਜ਼ਾਰ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਦਾ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਅੱਜ ਵੀ ਪੁਰਾਤਨ ਮੁੱਲਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਮਹੱਤਵ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਲਈ ਉਸ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਵਿਚ ਦੋ ਮਾਧਿਅਮ- ਪਰਿਵਾਰ ਤੇ ਦੇਸ਼ ਭਗਤੀ ਹਨ। ਮਾਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਰਗਾ ਸੁਆਦ ਜਦੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਉਤਪਾਦ ਜ਼ਰੂਰਤ ਵਿਚ ਬਦਲਣ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਘਰੇਲੂ ਔਰਤਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਵਿਗਿਆਪਨਾਂ ਵਿਚ 'ਪਰਿਵਾਰ' ਨੂੰ ਸਥਾਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰਿਵਾਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੂਸਰਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਤੱਤ-ਦੇਸ਼ ਹੈ। 'ਦੇਸ਼' ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਵਿਚ ਰੱਖ ਕੇ ਬਾਜ਼ਾਰ ਫ਼ਿਲਮਾਂ ਵੇਚਦਾ ਹੈ, ਸੀਰੀਅਲ ਵੇਚਦਾ ਹੈ ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਫ਼ੌਜੀਆਂ ਦੇ ਬਹਾਦਰੀ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਵੀ ਵੇਚਦਾ ਹੈ। ਫ਼ਰੈਂਕਫ਼ਰਟ ਸਕੂਲ ਅਨੁਸਾਰ, 'ਮੀਡੀਆ ਇਕ ਅਜਿਹਾ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਤੰਤਰ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਲੋਕਾਈ ਨੂੰ ਪਤਿਆਉਂਦਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਅਜਿਹੇ ਸਮੂਹ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦਾ ਪਰਿਵੇਸ਼ ਕਰਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਮੂਹਕ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਅਤੇ ਸੇਧਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸਦਾ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼ ਆਮ ਲੋਕਾਈ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਾਧਾਰਨ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਯਥਾਰਕਤਾ ਤੋਂ ਪਾਸੇ ਲੈ ਜਾਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।'[3]

ਸਾਹਿਤ ਅਕਾਦੇਮੀ ਵੱਲੋਂ ਸਨਮਾਨਿਤ ਤੇਲਗੂ ਸਮੀਖਿਆ ਪੁਸਤਕ

ਅਨੁਵਾਦ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਅਤੇ ਹੱਲ

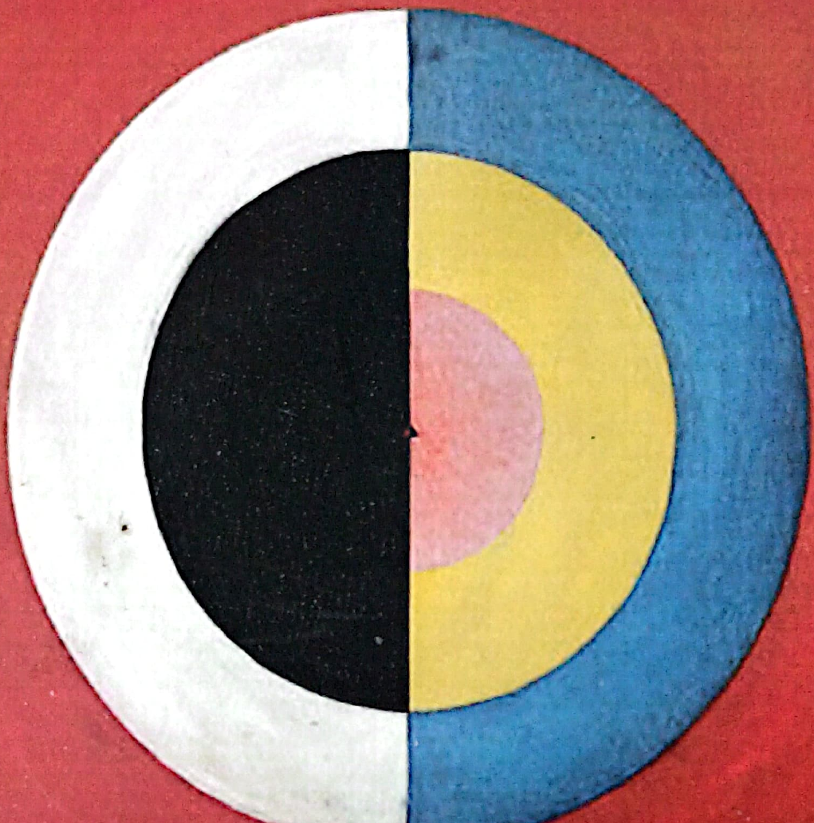

ਰਾ. ਰਾਮਚੰਦਰ ਰੈੱਡੀ

ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ

ਰੰਜੂ ਬਾਲਾ

Anuvad De Siddhant: Samasiyavan Ate Hal: Punjabi translation from Hindi by Ranju Bala of Ra. Ramachandra Reddy's Sahitya Akademi award-winning Telugu literary criticism, *Anuvada Samasyalu*. Published under Ek Bharat Shreshtha Bharat Scheme. Sahitya Akademi, New Delhi. (2020), ₹ 230.

Copyright © Sahitya Akademi 2020 — ਕਾਪੀਰਾਈਟ © ਸਾਹਿਤ ਅਕਾਦੇਮੀ 2020

Ra. Ramachandra Reddy (1922-1988): Author	ਰਾ.ਰਾਮਚੰਦਰ ਰੈੱਡੀ (1922-1988): ਲੇਖਕ
Ranju Bala (1978): Translator	ਰੰਜੂ ਬਾਲਾ (1978): ਅਨੁਵਾਦਕ
Genre: Literary Criticism	ਵਿਧਾ : ਸਾਹਿਤਕ ਸਮੀਖਿਆ
Published by Sahitya Akademi	ਸਾਹਿਤ ਅਕਾਦੇਮੀ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ
First Edition: 2020	ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ : 2020
Price: 230/-	ਮੁੱਲ : 230 ਰੁਪਏ

ISBN 978-93-89778-97-7

ਸਾਰੇ ਹੱਕ ਰਾਖਵੇਂ। ਸਾਹਿਤ ਅਕਾਦੇਮੀ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇ ਬਿਨਾਂ ਫੋਟੋਕਾਪੀ, ਰਿਕਾਰਡਿੰਗ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਸੂਚਨਾ-ਸੰਗ੍ਰਹਿਣ ਅਤੇ ਪੁਨਰ-ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਸਮੇਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਇਲੈੱਕਟ੍ਰਾਨਿਕ ਜਾਂ ਮਕੈਨੀਕਲ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅੰਸ਼ ਦਾ ਪੁਨਰ-ਉਤਪਾਦਨ ਜਾਂ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ।

ਸਾਹਿਤ ਅਕਾਦੇਮੀ

ਮੁੱਖ ਦਫ਼ਤਰ : ਰਵਿੰਦਰ ਭਵਨ, 35, ਫ਼ਿਰੋਜ਼ਸ਼ਾਹ ਮਾਰਗ, ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ-110 001
secretary@sahitya-akademi.gov.in | 011-23386626/27/28
ਵਿੱਕਰੀ ਵਿਭਾਗ : 'ਸਵਾਤੀ', ਮੰਦਿਰ ਮਾਰਗ, ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ-110 001
sales@sahitya-akademi.gov.in | 011-23745297, 23364204
ਕੋਲਕਾਤਾ : 4, ਦੇਵੇਂਦਰਲਾਲ ਖ਼ਾਨ ਰੋਡ, ਕੋਲਕਾਤਾ-700 025
rs.rok@sahitya-akademi.gov.in | 033-24191683/24191706
ਚੇਨੱਈ : ਮੇਨ ਬਿਲਡਿੰਗ, ਗੁਨਾ ਬਿਲਡਿੰਗਜ਼, (ਦੂਜੀ ਮੰਜ਼ਿਲ), 443(304), ਅੰਨਾ ਸਾਲਈ, ਤੇਨਾਮਪੇਟ, ਚੇਨੱਈ-600 018
chennaioffice@sahitya-akademi.gov.in | 044-24311741
ਮੁੰਬਈ : 172, ਮੁੰਬਈ ਮਰਾਠੀ ਗ੍ਰੰਥ ਸੰਗ੍ਰਹਾਲਯ ਮਾਰਗ, ਦਾਦਰ, ਮੁੰਬਈ-400 014
rs.rom@sahitya-akademi.gov.in | 022-24135744/24131948
ਬੈਂਗਲੁਰੂ : ਸੈਂਟਰਲ ਕਾਲਜ ਕੰਪਲੈਕਸ, ਡਾ. ਬੀ.ਆਰ. ਅੰਬੇਦਕਰ ਵੀਥੀ, ਬੈਂਗਲੁਰੂ-560 001
rs.rob@sahitya-akademi.gov.in | 080-22245152/22130870

Typesetting: Suneja Computers, Delhi-110051
Printed by: Nagari Printers, Delhi-110032

ਵੈੱਬਸਾਈਟ : www.sahitya-akademi.gov.in

ਤਤਕਰਾ

ਭੂਮਿਕਾ 07
1. ਕੀ ਟਾਈਮ ਹੈ? 11
2. ਸ਼ੇਖ਼ਚਿੱਲੀ ਦੇ ਮਨਸੂਬੇ ? 21
3. ਤੇਲਗੂ ਭਾਸ਼ੀ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਨਾਮ 26
4. ਕੀ 'ਮੈਨ' ਦਾ ਅਰਥ ਮਨੁੱਖ ਹੀ ਹੈ? 32
5. ਅਨੁਵਾਦ ਦੀਆਂ ਮੂਲ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ 36
6. ਵਾਕਾਂ ਵਿਚਲਾ ਸ਼ਬਦ ਕ੍ਰਮ 39
7. ਸ਼ਬਦ 50
8. ਅਨੁਵਾਦ ਆਖ਼ਿਰ ਹੈ ਕੀ? 56
9. 'ਟਾਈਮ' ਦੀ ਕਹਾਣੀ 70
10. ਅਨੁਵਾਦ ਦੇ ਨਿਯਮ 74
11. ਥਿਓਦੋਰ ਸੇਵਰੀ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ-ਸਿਧਾਂਤ 84
12. ਮਾਤ ਭਾਸ਼ਾ ਵੀ ਔਖੀ ਹੈ? 88
13. ਅਨੁਵਾਦ ਦੀਆਂ ਊਣਤਾਈਆਂ 99
14. ਤੇਲਗੂ ਅਕਾਦਮੀ ਦਾ ਕੋਸ਼ 131
15. ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ: ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਭਾਰਤੀ ਅਤੇ ਅਮਰੀਕੀ 137
16. ਵਾਕ ਨਿਰਮਾਣ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ 162
17. ਅਨੁਵਾਦ ਕੋਈ ਖੇਡ ਨਹੀਂ ਹੈ 174
18. ਲੋਕ ਅਨੁਵਾਦ ਕਿਉਂ ਕਰਦੇ ਹਨ? 181
19. ਇੱਕਾ-ਦੁੱਕਾ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਅਤੇ ਆਖ਼ਰੀ ਸਾਵਧਾਨੀ 194

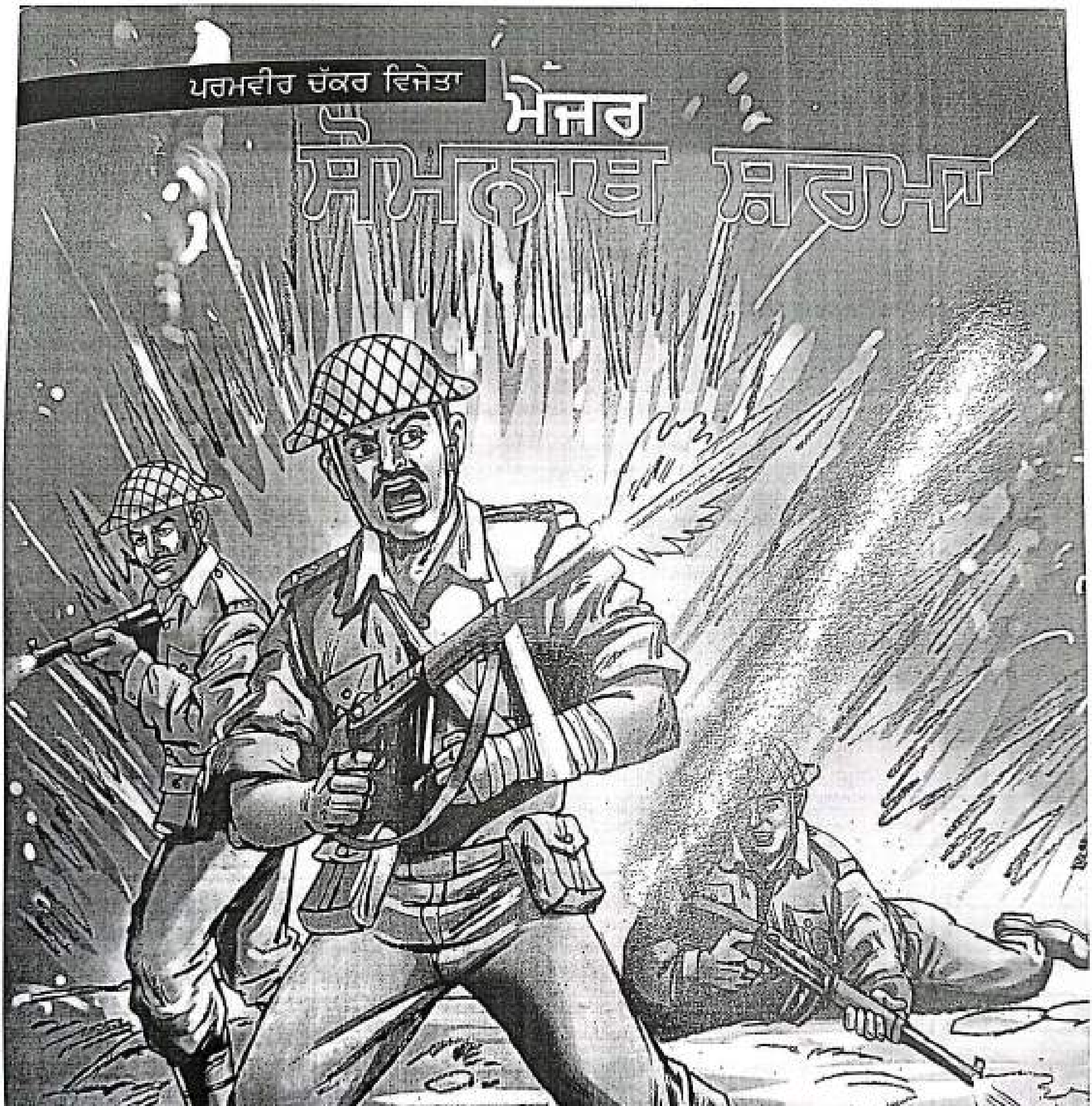
ਪਰਮਵੀਰ ਚੱਕਰ ਵਿਜੇਤਾ
ਮੇਜਰ
ਸੋਮਨਾਥ ਸ਼ਰਮਾ

9 ਤੋਂ 12 ਸਾਲ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ

ਨੈਸ਼ਨਲ ਬੁੱਕ ਟਰੱਸਟ, ਇੰਡੀਆ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੇ ਉੱਥਾਨ ਅਤੇ ਪੜ੍ਹਨ ਪ੍ਰਤੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਮੰਤਵ ਲਈ ਸੰਨ 1957 ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ (ਸਿੱਖਿਆ ਮੰਤਰਾਲਾ) ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਟਰੱਸਟ ਦੁਆਰਾ ਹਿੰਦੀ, ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸਮੇਤ 30 ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿਚ ਕਿਤਾਬਾਂ ਛਾਪੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੀ ਛਪਾਈ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸੰਸਥਾ ਦੀ ਪਹਿਲ ਰਹੀ ਹੈ।

ਵੀਰਗਾਥਾ ਲੜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਲਈ ਨੈਸ਼ਨਲ ਬੁੱਕ ਟਰੱਸਟ, ਇੰਡੀਆ ਮਾਨਵ ਸੰਸਾਧਨ ਵਿਕਾਸ ਮੰਤਰਾਲਾ (ਹੁਣ ਸਿੱਖਿਆ ਮੰਤਰਾਲਾ) ਅਤੇ ਰੱਖਿਆ ਮੰਤਰਾਲਾ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਸ਼ੁਕਰਗੁਜ਼ਾਰ ਹੈ।

ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਲੋਕ ਅਰਪਣ, ਗਣਤੰਤਰ ਦਿਵਸ, 26 ਜਨਵਰੀ 2016 ਦੇ ਸ਼ੁੱਭ ਅਵਸਰ 'ਤੇ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ 'ਚ ਮਾਨਵ ਸੰਸਾਧਨ ਵਿਕਾਸ (ਹੁਣ ਸਿੱਖਿਆ ਮੰਤਰਾਲਾ) ਮੰਤਰੀ, ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਮਾਣਯੋਗ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸਮ੍ਰਿਤੀ ਜ਼ੁਬਿਨ ਇਰਾਨੀ ਦੁਆਰਾ ਭਾਰਤੀ ਸੈਨਾ ਦੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਜਨਰਲ ਦਲਬੀਰ ਸਿੰਘ, ਪੀਵੀਐਸਐਮ, ਯੂਵਾਈਐਸਐਮ, ਏਵੀਐਸਐਮ ਵੀਐਸਐਮ, ਏਡੀਸੀ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ISBN 978-81-237-9751-9

ਰਚਨਾ

© ਗੌਰਵ ਸੀ. ਸਾਵੰਤ

ਅਨੁਵਾਦ : ਡਾ. ਰੰਜੂ ਬਾਲਾ

ਚਿੱਤਰ ਅਤੇ ਗ੍ਰਾਫਿਕਸ

© ਫ਼ਜ਼ਰੂਦੀਨ

ਇਸ ਸੰਸਕਰਣ ਦਾ © ਨੈਸ਼ਨਲ ਬੁੱਕ ਟਰੱਸਟ, ਇੰਡੀਆ
2021 (ਸ਼ੱਕ ਸੰਮਤ 1943)

Major Somnath Sharma (*English Original*)
Major Somnath Sharma (*Punjabi*)
₹ 65.00

ਨੈਸ਼ਨਲ ਬੁੱਕ ਟਰੱਸਟ, ਇੰਡੀਆ

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ

ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ,
ਨੈਸ਼ਨਲ ਬੁੱਕ ਟਰੱਸਟ, ਇੰਡੀਆ
ਸਿੱਖਿਆ ਮੰਤਰਾਲਾ
ਨਹਿਰੂ ਭਵਨ, 5 ਇੰਸਟੀਟਿਊਸ਼ਨਲ ਏਰੀਆ, ਫ਼ੇਜ਼-II
ਵਸੰਤ ਕੁੰਜ, ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ-110070 ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ।
www.nbtindia.gov.in

Laser Typeset at M & B DTP And Graphics, New Delhi
& Printed at Amar Ujala Ltd., NOIDA

Self attested

ISSN NO: 2320-2726

DAV

SHODHDHARA

A Bi-annual,Multi-Lingual Research Journal
Of
Literature, Culture and Vedic Knowledge Systems
(A Peer –Reviewed, Refereed Journal)

Volume 6 Issue 2 July, 2018

Chief Editor
Dr. R.K Mahajan

Editors
Dr. I.S Godara
Dr. Kiran Grover
Mr. Saurabh Narang
Sarika Goyal

Self attested

DAV COLLEGE, ABOHAR, PUNJAB

Under DAV College Managing Committee, New Delhi
Affiliated to Panjab University, Chandigarh

CONTENTS

Volume 6 | Issue 2 | July 2018

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਦਾਚਾਰ ਸ਼ਾਸਤਰ
ਡਾ. ਸਵਿੰਦਰ ਪਾਲ * 1

ਵਾਰਤਕ ਦੇ ਕਾਵਿ-ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਸੰਦਰਭ
ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ * 14

ਨਾਰੀਵਾਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਵਲ ਏਹੁ ਹਮਾਰਾ ਜੀਵਣਾ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ
ਬਲਵਿੰਦਰ ਕੌਰ * 18

ਵਾਰਤਕ ਅਤੇ ਮੱਧਕਾਲੀ ਵਾਰਤਕ ਦੇ ਰੂਪ
ਰਵੀ ਨਾਗਪਾਲ * 24

सन्त नामदेव और 13वीं–14वीं शताब्दी के सन्त कवि
डॉ. रंजू बाला 30

वैश्विक हिन्दी एवम् संस्कृति
–डॉ. नरेश कुमार सिहाग* 36

दुष्यंत कुमार की ग़ज़लों में युगीन चेतना
डॉ. प्रवीण बाला* 42

हिन्दी साहित्य में उपन्यास लेखन
डॉ. बबीता काजल* 47

"राजेन्द्र यादव के उपन्यासों में नारी के विविध रुप"
डॉ. सोनिया माला 51

जय प्रकाश नारायण की सर्वोदय की अवधारणा
डॉ. ममता रानी* 56

MARXIST VIEW OF COLONIALISM
-Ramandeep Sandhu * 61

ATROCITIES ON SCHEDULED CASTES: A TIME SERIES ANALYSIS
Deepak Kumar*
Dr. Harblas Heera** 64

GLOBAL SCENARIO OF WOMEN'S RIGHTS: COGNITIVE AND CULTURAL GENDER DISCRIMINATION
Dr. Sarla Singla*
Dr Rajani Sharma** 74

Self attested

178

ਸਮਦਰਸ਼ੀ

ਜਨਵਰੀ-ਫ਼ਰਵਰੀ 2022

SAMDARSHI

ਜਨਵਰੀ-ਫ਼ਰਵਰੀ 2022

ਸਮਦਰਸ਼ੀ

SAMDARSHI

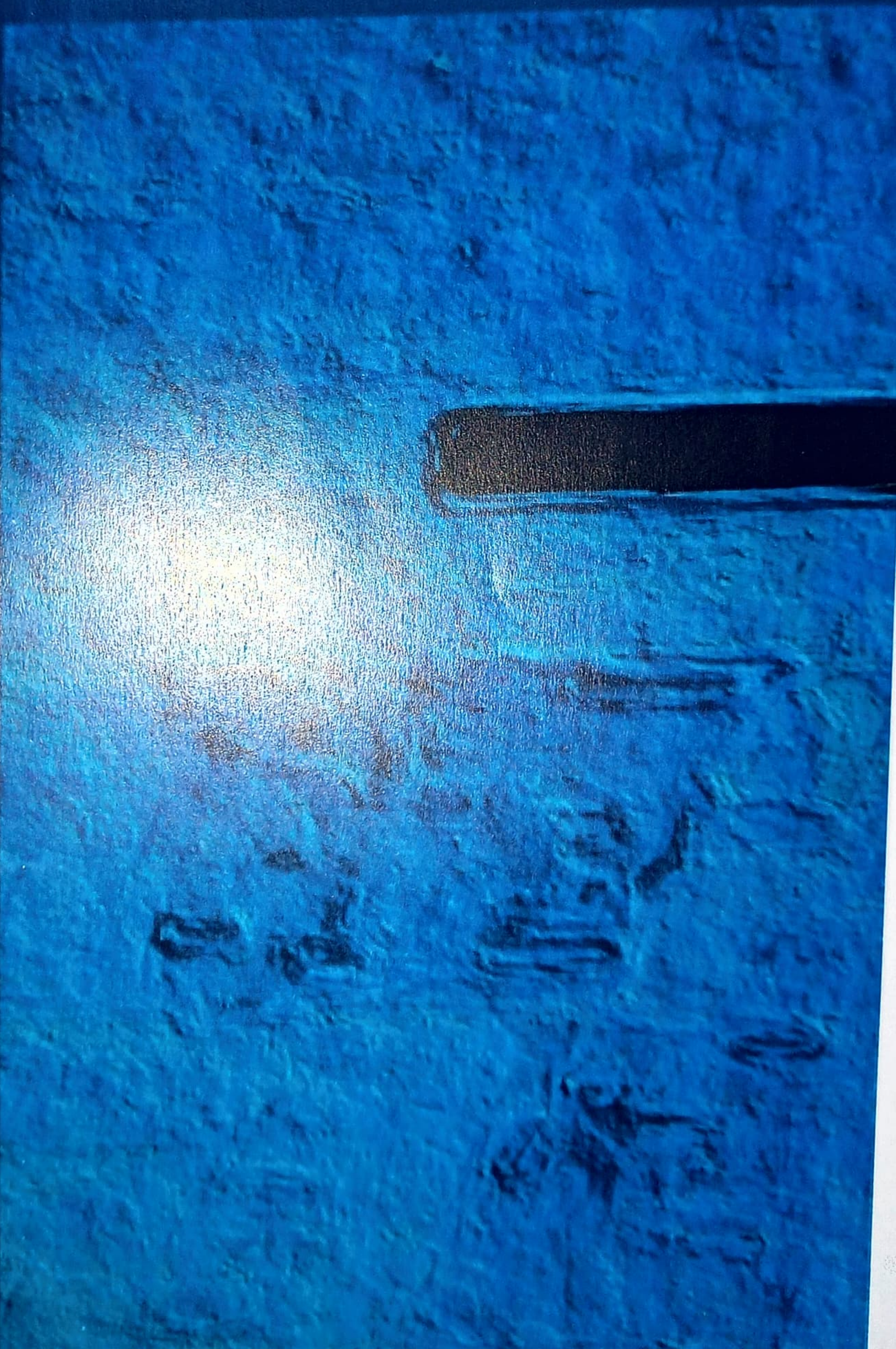

178

ਸੰਪਾਦਕੀ ਦਫ਼ਤਰ ਦਾ ਪਤਾ
ਪੰਜਾਬੀ ਅਕਾਦਮੀ, ਦਿੱਲੀ
ਡੀ. ਡੀ. ਏ. ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਸੈਂਟਰ, ਸਦਰ ਥਾਣਾ ਰੋਡ, ਪਹਾੜ ਗੰਜ, ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ-110055

Punjabi Academy, Delhi
DDA Community Centre,
Sadar Thana Road, Paharganj, New Delhi-110055

E-mail : samdarshi.punjabi@gmail.com
Visit our Website at : http://www.punjabiacademydelhi.com

ISSN : 2581-3986

© ਸਾਰੇ ਹੱਕ ਰਾਖਵੇਂ ਹਨ

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਲੇਖਕ, ਅਨੁਵਾਦਕ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਅਕਾਦਮੀ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਰਚਨਾਵਾਂ ਦੀ ਰੀਤੀ-ਨੀਤੀ ਜਾਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬੀ ਅਕਾਦਮੀ, ਸੰਪਾਦਕੀ ਮੰਡਲ ਜਾਂ ਸੰਪਾਦਕ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ।

ਮੁੱਲ	:	25 ਰੁਪਏ
ਸਾਲਾਨਾ ਚੰਦਾ	:	150 ਰੁਪਏ
ਇੰਗਲੈਂਡ ਤੇ ਯੂਰਪ	:	30 ਪੌਂਡ
ਅਮਰੀਕਾ, ਕੈਨੇਡਾ, ਮਿਡਲ ਈਸਟ ਤੇ ਹੋਰ ਦੇਸ਼	:	60 ਡਾਲਰ

ਚੰਦਾ "ਸਕੱਤਰ, ਪੰਜਾਬੀ ਅਕਾਦਮੀ" ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਭੇਜੋ।
Send the Subscription in the name of "Secretary, Punjabi Academy".

ਟਾਈਟਲ
ਮਨਿੰਦਰ ਸਿੰਘ

ਲੇਜ਼ਰ ਟਾਈਪ ਸੈਟਿੰਗ
ਸੁਖਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ

Samdarshi :
Bi-monthly journal of Punjabi Literature published by Punjabi Academy, Delhi, Motia Khan, Paharganj, New Delhi - 110055, India

ਸਮਦਰਸ਼ੀ :
ਪੰਜਾਬੀ ਅਕਾਦਮੀ, ਦਿੱਲੀ, ਮੋਤੀਆ ਖ਼ਾਨ, ਪਹਾੜ ਗੰਜ, ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ-55 ਭਾਰਤ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਦੋ-ਮਾਸਿਕ ਰਸਾਲਾ।

ਸਮਦਰਸ਼ੀ

ਸਾਲ 37 ਅੰਕ 178 : ਜਨਵਰੀ-ਫ਼ਰਵਰੀ, 2022

ਆਪਣੇ ਵੱਲੋਂ /

ਇਸ ਵਾਰ ਦਾ ਕਵੀ / ਗੁਰਤੇਜ ਕੋਹਾਰਵਾਲਾ

ਕਵਿਤਾਵਾਂ / ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ

ਡਾ. ਨਛੱਤਰ ਸਿੰਘ : ਪੰਜਾਬੀ ਕਿਰਿਆ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ ਵਾਕੰਸ਼ ਦੀ ਸਾਹਿਤਕ ਭੂਮਿਕਾ

ਡਾ. ਪਰਮਜੀਤ ਕੌਰ ਸਿੱਧੂ : ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਚਿੰਤਨ : ਅੰਤਰ-ਧਾਰਮਿਕ ਸੰਵਾਦ

ਡਾ. ਪਰਮੀਤ ਕੌਰ : ਉੱਚੀ ਰੱਬੋਂ ਦੀ ਧੀ : ਡਾ. ਦਲੀਪ ਕੌਰ ਟਿਵਾਣਾ

ਰਮਨਦੀਪ ਕੌਰ : ਯਹਾਂ ਅੱਛੀ ਔਰਤ ਨਹੀ ਮਿਲਤੀ

ਡਾ. ਸੰਦੀਪ ਸਿੰਘ : ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਨਾਰੀ ਕਾਵਿ : ਪਰਿਪੇਖ ਅਤੇ ਪਾਸਾਰ

ਡਾ. ਸਿਮਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ : ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਕਾਵਿ ਵਿਚਲੀ ਅਧਿਆਤਮਕ ਜੁਗਤ ਦੇ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾਈ ਆਧਾਰ

ਡਾ. ਰੰਜੂ ਬਾਲਾ : ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ : ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਸ਼ਹਾਦਤ

ਅਮਨਦੀਪ ਕੌਰ : ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕ ਧਰਮ ਦਾ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਰੂਪਾਂਤਰਣ : ਪੂਜਾ ਸਮੱਗਰੀ ਅਤੇ ਚੜ੍ਹਾਵੇ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ

ਮੂਲ : ਭਾਵਨਾ ਸ਼ੇਖਰ : ਸੋਸ਼ਲ ਡਿਸਟੈਂਸਿੰਗ
ਅਨੁਵਾਦ : ਪ੍ਰੋ. ਨਵ ਸੰਗੀਤ

ਸ਼ੀਰਾਜ਼ਾ

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅੰਕ

Self attested

ਜੇ. ਐਂਡ ਕੇ. ਅਕੈਡਮੀ ਆਫ਼ ਆਰਟ, ਕਲਚਰ ਐਂਡ ਲੈਂਗੁਏਜਿਜ਼, ਜੰਮੂ

Regd. No. 28873/78
ISSN 2319-5053
UGC No. 41927

Nov.-Dec. 2019

ਪੰਥ

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਉਤਸਵ
ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ

Self attested
Ranjit Bala

Published by the Secretary on behalf of
J&K Academy of Art, Culture and Languages, Jammu
and Printed at [illegible] Printers, Bari Brahamana, Jammu

ਤਤਕਰਾ

- ਆਲੇਖ
- ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ/ਸਰਬਜੀਤ ਸਿੰਘ/1
- ਦੀਵਿਆਂ ਦਾ ਤਿਉਹਾਰ ਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਪਰਿਪੇਖ/ਚੰਚਲ ਕਸ਼ਮੀਰੀ/9
- ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਵਿਦਿਅਕ ਦੇਣ/ਡਾ. ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕੌਰ ਰੈਨਾ/12
- ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਜੀਵਨ ਦਰਸ਼ਨ (Philosophy)/ਹਰਮੋਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਹਰਜੀ/18
- ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ (ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ)/ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਪਾਧੀ/27
- ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਬਾਣੀ: ਹਾਸ਼ੀਆਗਤ ਪ੍ਰਵਚਨ/ਡਾ. ਦਰਿਆ/37
- ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਭ ਦਾ ਸਾਂਝਾ ਸਤਿਗੁਰੂ/ਪ੍ਰੋ. ਅਨਮੋਲ ਸਿੰਘ/44
- ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਚਿੰਨ੍ਹ-ਵਾਦ/ਪ੍ਰੋ. ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਰੈਨਾ/51
- ਕਰਤਾਰਪੁਰ/ਡਾ. ਮਨੋਜੀਤ/54
- ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਸੰਚਾਰ-ਚੇਤਨਾ/ਡਾ. ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ/60
- ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਫ਼ਰ ਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਫੇਰੀ/ਖ਼ਾਨ ਕਸ਼ਮੀਰੀ/65
- ਅਜੋਕੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਨਾਨਕ ਬਾਣੀ ਦੀ ਸਾਰਥਕਤਾ/ਡਾ. ਰੇਣੂ ਬਾਲਾ/71
- ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਉਪਾਸ਼ਕ/ਜਸਬੀਰ ਸਿੰਘ ਸਰਨਾ/77
- ਬਾਲ ਨਾਨਕ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਦਰਸ਼ਨਕਰਤਾ : ਦੌਲਤਾਂ ਦਾਈ/ਡਾ. ਰਾਜਵੰਤ ਕੌਰ ਪੰਜਾਬੀ/88
- ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ-ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਸੰਕਲਪੀ ਸੰਵਾਦ ('ਸਿਧ ਗੋਸਟਿ' ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ) /ਡਾ. ਮਨਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ/92
- ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ : ਕਸ਼ਮੀਰ ਫੇਰੀ/ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਕੰਵਲ (ਪਹਿਲਗਾਮੀ)/104
- ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਦਲਿਤ-ਚੇਤਨਾ/ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ/110
- ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਕੁਦਰਤ ਦਾ ਖ਼ੂਬਸੂਰਤ ਵਰਣਨ : ਮਾਨਵਤਾ ਲਈ ਪ੍ਰੀਵਾਰਮਿਕ ਸੰਦੇਸ਼ /ਬਲਵਿੰਦਰ ਬਾਲਮ/121
- ਸੰਗੀਤ : ਨਾਨਕ ਬਾਣੀ ਦੀ ਮੁੱਖ ਸੰਚਾਰ ਜੁਗਤ ਵਜੋਂ/ਸੰਦੀਪ ਕੌਰ/133
- ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਿਚ ਨਾਟਕੀਅਤਾ ਅਤੇ ਸਿੱਧੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਦਾ ਸੁਮੇਲ/ਡਾ. ਕਮਲ ਦੀਪ ਸਿੰਘ/139
- ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸਮਾਜ ਸੰਕਲਪ/ਗੁਰਜੰਟ ਸਿੰਘ/144
- ਜਪੁਜੀ : ਪੰਜ ਖੰਡਾਂ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ/ਪ੍ਰੋ. ਰਮਨਦੀਪ ਕੌਰ/153
- ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ/ਪ੍ਰੋ. ਹਰਕਮਲ ਕੌਰ/158
- ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਬਾਣੀ : ਕਿਰਤ ਦਾ ਸੰਕਲਪ/ਹਰਸਿਮਰਨ ਸਿੰਘ/164
- ਸਿਧ ਗੋਸਟਿ : ਇਕ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪੜਚੋਲ/ਡਾ. ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਚਾਹਲ/170
- ਕਾਵਿ ਰੂਪ
- ਗ਼ਜ਼ਲ/ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮਸਤਾਨਾ/174
- ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ/ਡਾ. ਜਿਤੇਂਦਰ ਊਧਮਪੁਰੀ/175
- ਪੰਜ ਸਦੀਆਂ ਪਰਤ ਕੇ ਫੇਰਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਸਰਹੱਦ ਤੇ ਖਲੀ ਕੇ/ਗੁਰਭਜਨ ਗਿੱਲ/177
- ਰੱਬੀ ਨੂਰ, ਪਰਤ ਗਈ ਰੁਸ਼ਨਾਈ/ਮਨਜੀਤ ਕੌਰ ਅੰਬਾਲਵੀ/179
- ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਿਵਸ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦਾ/ਕੇ.ਕੇ. ਸ਼ਾਕਰ/183
- ਅੱਜ ਵੀ ਸੱਚ ਬੋਲ ਵੀ ਸੱਚ/ਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਵਿਸ਼ਵਨਾਗ੍ਰਿਆ/184
- ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਫੇਰੀ ਆ/ਭੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਡਾਰਗਾਥ/187
- ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ/ਸੂਰਜ ਸਿੰਘ "ਸੂਰਜ"/189
- ਸਿਜਦਾ/ਪ੍ਰੋ. ਨਵ ਸੰਗੀਤ ਸਿੰਘ/190

ਸੋਮਾ ਸਬਲੋਕ ਦਾ ਕਾਵਿ ਚਿੰਤਨ

ਸੰਪਾਦਕ

ਡਾ. ਬਲਜੀਤ ਸਿੰਘ

Soma Sablok Da Kav Chintan

Edited by

Dr. Baljit Singh

Associate Professor

Post Graduate Govt. College Sector -46,

Chandigarh

e-mail: dr.baljits@yahoo.com

ISBN : 978-93-90861-18-7

Edition : 2021

Price : Rs. 200

© Author

Published by

ਸੂਰਜਾਂ ਦੇ ਵਾਰਿਸ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ

ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਖਿਦ

ਰਾਮਪੁਰਾ, ਬਠਿੰਡਾ, ਪਟਿਆਲਾ

ਫੋਨ : 91+86448-93000

Self attested

ਸ਼ਬਦ-ਜੜਤ

ਨਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ

ਫੋਨ 91-98766-37839

ਸ਼ਹਿਨਾਜ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪਟਿਆਲਾ

ਵਿਸ਼ਾ ਸੂਚੀ

1. ਸੋਮਾ ਸਬਲੋਕ ਦੇ ਕਾਵਿ ਵਿੱਚ ਸਮਕਾਲੀ ਸਰੋਕਾਰ 1
–ਅਰਵਿੰਦਰ ਕੌਰ ਕਾਕੜਾ

2. ਔਰਤ ਵਰਗ ਦੇ ਮਸਲਿਆਂ ਦੀ ਅਭਿਵਿਅਕਤੀ ਰਾਹੀਂ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਚੇਤਨਾ ਦਿੰਦੀ ਕਵਿਤਾ 13
–ਡਾ. ਸੁਰਜੀਤ ਬਰਾੜ

3. ਸੋਮਾ ਸਬਲੋਕ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਕਾਵਿ ਸ਼ਾਸ਼ਤਰੀ ਅਧਿਐਨ 27
–ਡਾ. ਬਲਜੀਤ ਸਿੰਘ

4. ਨਾਰੀ ਸੰਵੇਦਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟਾਉਂਦਾ ਕਾਵਿ-ਸੰਗ੍ਰਹਿ : ਆਕਟੋਪਸ ... 32
–ਸਰਬਜੀਤ ਕੌਰ

5. ਆਕਟੋਪਸ : ਖਾਮੋਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਔਰਤ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ 38
–ਡਾ. ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ

6. ਸੰਗਤਰਾਸ਼:ਸਮਾਜਿਕ ਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਦਾ ਚਿੰਤਨ 41
–ਡਾ. ਸਿਧਾਰਥ ਕੁਮਾਰ

7. ਸੋਮਾ ਸਬਲੋਕ ਦੀ ਕਾਵਿ ਸੰਵੇਦਨਾ 50
–ਡਾ. ਅਮਨਦੀਪ ਕੌਰ

8. 'ਸੰਗਤਰਾਸ਼' ਵਿਸ਼ਾਗਤ-ਅਧਿਐਨ 57
–ਮਨਮੋਹਨ ਕੌਰ

9. 'ਹਰਫ਼-ਏ-ਮੁਹੱਬਤ' : ਨਾਰੀ ਕਾਵਿ-ਪ੍ਰਵਚਨ 62
–ਡਾ. ਰੰਜੂ ਬਾਲਾ

10. ਸੋਮਾ ਸਬਲੋਕ ਰਚਿਤ ਕਾਵਿ-ਸੰਗ੍ਰਹਿ 'ਹਰਫ਼ ਏ ਮੁਹੱਬਤ' ਦੇ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰੋਕਾਰ 68
–ਗੁਰਜੋਧ ਕੌਰ

11. 'ਹਰਫ਼-ਏ-ਮੁਹੱਬਤ' : ਨਾਰੀ ਚੇਤਨਾ ਦਾ ਪ੍ਰਵਚਨ 80
–ਹਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ

12. 'ਹਰਫ਼-ਏ-ਮੁਹੱਬਤ' ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਹੋਈ ਨਾਰੀ ਚੇਤਨਾ 88
–ਡਾ. ਮਨਦੀਪ ਕੌਰ

13. 'ਹਰਫ਼-ਏ ਮੁਹੱਬਤ' : ਸਮਕਾਲੀ ਵਿਵਸਥਾ ਨਾਲ ਸੰਵਾਦ 95
–ਡਾ. ਦਵਿੰਦਰਪ੍ਰੀਤ

Self attested
Ranju Bala